

The article substantiates the possibility and expediency of using a plant identification guide in the study of natural sciences in general secondary education as a means of forming divergent thinking of students. The development of such thinking is the basis for the introduction of productive learning. It is noted that the identification guide contributes to the realization of the research instinct of children and their experience in applying such methods of scientific knowledge as analysis and synthesis, generalization and specification, comparison, description and observation. In particular, the use of identifiers and identifying keys increases students' cognitive interest in studying the structure and diversity of living organisms, promotes the development of skills in finding analogies and alternatives, speed, flexibility and originality of cognitive properties that are components of divergent thinking. The research analyzed the content of six model educational programs of integrated courses in the natural sciences, which are currently approved by the Ministry of Education and Science for grades 5-6 of the general secondary education system, and determined the place of application of the plant identifier in each of them. The advantages and disadvantages of using various online identifiers and mobile applications that use photos to identify the most common plant species are analyzed. The expediency of using adapted and specially designed printed materials (identification guides, identification atlases and identification cards) in educational activities to identify species of living organisms is substantiated. The expediency of using identification cards in grades 5-6, which the teacher can create independently, is proved. This approach allows to take into consideration the material supply of the biology classroom with the objects necessary for identification and to create thematic identifiers; to better introduce students to the regional features of the flora; to attract the cognitive experience of students and their knowledge of the local flora and to ensure an individual approach. The article provides a number of practical tips on how to create and use the author's identification keys. The authors recommend the legume family as optimal for compiling identification keys (according to a number of criteria and conditions), for training students in plant identification and developing divergent thinking. Several examples of the author's own identification dichotomous keys (tables) that can be used to work with students are given. The perspective of further scientific research involves the improvement of theoretical, methodological and practical aspects of the formation of systematic concepts in the context of the development of students' cognitive interests in biology lessons.

Key words: *plant identifier, identification guide, identification atlas, identification card, identification key, flora, natural sciences, divergent thinking.*

УДК 378.141.4: 371.13

Євген Мороз

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0009-0003-3580-5183

DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/043-053

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У цій статті надано огляд особливостей соціально-емоційного розвитку учнів початкової школи та розкрито сутність поняття «соціально-емоційні навички молодших школярів». Виділено, що соціально-емоційний розвиток є

одним із ключових факторів для повноцінного зростання дитини, її адаптації до соціального середовища, збереження психічного здоров'я та підготовки до подальшого навчання. Розвиток соціально-емоційних навичок в учнів початкової школи передбачає формування таких навичок, як контроль емоцій, ефективне спілкування з навколишніми та встановлення цілей. Автор статті наголошує на важливості впровадження програм соціально-емоційного та етичного навчання в освітніх закладах як ефективного методу розвитку соціально-емоційних навичок учнів початкової школи. Такий підхід сприяє покращенню їхньої психосоціальної адаптації та сприяє зміцненню психічного здоров'я, підготовці до подальшого навчання та взаємодії зі суспільством.

Ключові слова: соціально-емоційний розвиток учнів початкової школи; соціально-емоційні навички учнів початкової школи; програма соціально-емоційного та етичного навчання; концепція нова українська школа; емоційний інтелект; уміння конструктивно керувати емоціями.

Постановка проблеми. Сучасний світ робить ставки на глибокі та різноманітні знання, але, окрім когнітивних навичок, учні також потребують розвитку соціально-емоційних навичок, які є не менш важливими для успішної адаптації та життєвого успіху. Молодші школярі переживають ключовий етап свого соціально-емоційного розвитку, і їхні навички в цій сфері можуть впливати на їхню подальшу освіту та життя.

Сутність соціально-емоційних навичок молодших школярів відіграє критичну роль у їхньому ставленні до самих себе та інших, у здатності контролювати свої емоції, ефективно спілкуватися та вирішувати конфлікти. Проте, незважаючи на важливість цих навичок, існує ряд проблем, пов'язаних із їхнім розвитком у молодших школярів.

Перша проблема полягає в тому, що в освітньому процесі не завжди відводиться достатньо уваги розвитку соціальних та емоційних навичок у молодших учнів. Зазвичай основний акцент робиться на вивченні предметів, пов'язаних з розумовою діяльністю, іноді забувають про систематичний розвиток соціальних та емоційних аспектів. Ще однією проблемою є недостатня готовність вчителів до впровадження програм соціально-емоційного навчання. Багато вчителів не мають необхідних знань і методичних підходів для розвитку соціально-емоційних навичок учнів, що ускладнює їх впровадження в навчальний процес. Крім того, існує проблема, пов'язана з недостатньою увагою батьків до розвитку соціально-емоційних навичок своїх дітей. Батьки часто зосереджені на навчанні та академічних досягненнях, але можуть бути недостатньо активними в процесі розвитку соціальних та емоційних аспектів життя своїх дітей. Проте розвиток як соціальний процес, як результат взаємодії між людьми та їх середовищем, припускає, що

серед найближчих (мікросистемних) агентів соціалізації батьки відіграють найважливішу роль у розвитку дітей (Pastorelli, 2016).

Варто зазначити, що Нова українська школа (НУШ) представляє собою реформу Міністерства освіти і науки України, основною метою якої є створення навчального закладу, де учням буде надано можливість навчатися в безпечному та комфортному середовищі, що сприятиме не лише отриманню знань, але й розвитку соціально-емоційних навичок, необхідних для їх успішного застосування в повсякденному житті (Концепція «Нова українська школа», 2016). У НУШ надзвичайно важливий розвиток ключових компетентностей, серед яких є вміння спілкуватися рідною та іншими мовами, математична обізнаність, основи наук про природу і технології, розуміння інформаційно-цифрового світу, навички самостійного навчання, ініціативність, соціальна та громадянська компетентність, культурна грамотність, здатність розуміти екологічні аспекти та підтримувати здоровий спосіб життя. Ці компетентності взаємодіють із загальними навичками, такими як читання та розуміння текстів, висловлювання власних думок усно та письмово, розвиток критичного мислення, здатність аргументовано висловлювати позиції, виявлення ініціативи, розв'язування проблем, оцінка прийнятих рішень, керування власними емоціями, використання емоційного інтелекту та співпраця в команді. Емоційна компетентність визнається критично важливою для успішного розвитку людини (Grund, 2023). Близько 40% навчальних програм взагалі не спрямовані на розвиток емоційних навичок.

Сутність соціально-емоційних навичок молодших школярів вимагає більшої уваги та систематичності в їх розвитку, підготовки вчителів та сприяння батьківській підтримці для забезпечення повноцінного соціально-емоційного розвитку дітей на ранніх стадіях освіти. З початку російської агресії в 2014 році, стрес, невизначеність та інші виклики, які стали набагато серйознішими після повномасштабного вторгнення, мали суттєвий вплив і на систему освіти. Тому розвинуті соціально-емоційні навички є необхідними сьогодні для подолання травматичних наслідків, які спостерігаються як у дорослих, так і особливо в дітей.

Аналіз актуальних досліджень. Останні дослідження та публікації в Україні активно висвітлюють питання реформування освіти, зокрема в контексті Нової української школи (НУШ). Ряд науковців, таких як Сухопара І. Г., Новікова О., Валькова Г.,

І. О. Якімова, В. П. Сергієнка, Ракітянська Л. М., Пономаренко Т. В. та інші, розглядають особливості формування компетентностей у молодших школярів у освітньому контексті, за допомогою їхніх досліджень вивчаються аспекти розвитку наскрізних умінь у молодших школярів, які є ключовими для їхнього навчання та життя, а також досліджуються соціально-емоційний розвиток дітей, розглядаючи вплив емоційного розвитку на їх соціальну адаптацію та взаємодію з оточуючими. Зарубіжні дослідники, такі як Дж. Коен, Н. Онунаку, С. Клот'є, Дж. Поппе та інші, вивчають розвиток соціально-емоційних навичок, підкреслюючи їх важливість для успішності навчання та психосоціального розвитку.

Науковці наполягають на тому, що розвиток соціально-емоційних навичок молодших школярів визначається актуальним завданням як для педагогічної науки, так і для практики. Однак, варто відзначити, що деякі аспекти цієї проблеми залишаються поза увагою дослідників, зокрема, не вистачає належного висвітлення можливостей розвитку соціально-емоційних навичок, що може негативно впливати на якість взаємовідносин у дитячому колективі та рівень емпатії серед учнів, а також відсутність обґрунтованої методики соціально-емоційного виховання і неясність ролі керівника закладу освіти в управлінні процесом соціально-емоційного виховання підкреслюють потребу в подальшому науковому дослідженні цього питання.

Мета статті –розглянути теоретичні аспекти сутності поняття соціально-емоційних навичок молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Молодших школярів вважають дітьми у віці від 6-7 до 10-11 років, які навчаються в 1-4 класах сучасної школи. Цей період є завершальним етапом дитинства, і в ньому діти активно впроваджуються в навчальну діяльність, віддаючи багато часу та енергії грі. Ця діяльність сприяє розвитку їхніх стосунків з однолітками та дорослими, а також формує їх особистісне психічне життя і психічний розвиток. Внаслідок цього, діти розширюють свій пізнавальний потенціал та розвивають нові психічні навички, що дозволяє їм краще розуміти світ навколо і власні можливості (Савчин, 2011).

Соціально-емоційні навички – одні із ключових навичок у 21 столітті, які допомагають людині бути більш успішною та ефективною в сучасному світі, що швидко змінюється та стає все більш складним і непередбачуваним. Соціально-емоційні навички – це поведінка та психологічні настанови, які сприяють особистому та

соціальному успіху. Серед них можна виділити здатність контролювати свої емоції, вміння ефективно спілкуватися з іншими та встановлювати й досягати поставлені цілі (Рекун, Свіденська, 2019). Опускаючи коріння в значущих стосунках з іншими, соціально-емоційний розвиток охоплює широкий спектр навичок, які включають в себе, але не обмежуються ними, такі аспекти як самосвідомість, спільна увага, теорія розуму (розуміння поглядів інших), самооцінка, регулювання емоцій, розвиток дружби та формування ідентичності.

Міжнародний досвід вивчення соціально-емоційних навичок молодших школярів, а саме дослідження Дж. Коен, Н. Онунаку, С. Клот'є, Дж. Поппе (2005), трактує соціально-емоційний розвиток як процес інтеграції, який поступово розвиває у дітей здатність розуміти, відчувати, виражати та керувати своїми емоціями, а також розвивати взаємини з іншими людьми. Соціально-емоційний розвиток включає широкий спектр навичок, таких як самосвідомість, спільна увага, теорія розуму (розуміння поглядів інших), самооцінка, регулювання емоцій, формування дружби та розвиток ідентичності. Згідно з дослідженням Хамметра і Конроя (2008), вони підкреслюють, що оскільки діти молодшого віку починають вперше формувати свої соціальні та емоційні навички, які включають в себе уміння вирішувати проблеми, взаємодіяти з однолітками, будувати дружбу та виражати свої почуття, то важливо розробити спеціальну соціально-емоційну підтримку, призначену саме для цього етапу розвитку дитини.

Молодшим школярам, за дослідженням С. Якименка (2008), властиві такі основні психологічні характеристики, як підвищення свідомості у всіх психічних процесах, їх інтелектуалізацію та внутрішню опосередкованість, що формується завдяки осмисленню системи наукових концепцій. У цьому ж віці діти також усвідомлюють особисті трансформації, які стають результатом навчальної діяльності та стають пріоритетними. У молодших школярів спостерігається активний розвиток їх здатності до емпатії, що виявляється у їх здатності співпереживати і співчувати іншим людям. Цей процес сприяє формуванню міжособистісного емоційного інтелекту, що допомагає їм краще розуміти не лише свої власні емоції, але й почуття і переживання інших людей. Дослідження Р. Павелківа (2011) вказують на те, що молодші школярі можуть виражати свої емоції менш інтенсивно, особливо негативні, в залежності від ситуаційних

обставин, які визначають можливість вираження своїх почуттів, однак загалом вони залишаються вразливими та чутливими.

Джерелами емоцій для молодших школярів є різноманітні впливи та фактори, які формують їхній емоційний досвід та розвиток. Спершу, важливою складовою цього процесу є сім'я. Взаємодія з батьками та іншими членами родини становить основу для розуміння та вираження емоцій. Батьки відіграють ключову роль у передачі емоційних навичок та підтримці емоційного розвитку дітей. Крім того, однолітки та ровесники є іншим важливим джерелом емоцій. Взаємодія зі своєю соціальною групою, будь то в школі чи поза нею, сприяє розвитку соціальних навичок, формує емоційну адаптацію та соціальну обізнаність. Учителі також грають важливу роль у розвитку соціально-емоційних навичок, створюючи можливості для виявлення емпатії, вирішування конфліктів та навчання навичкам співпраці. Культурні та соціальні цінності, звичаї та традиції також впливають на емоційний світ дітей. Суспільство, в якому вони виростають, формує їхні емоційні реакції та уявлення про прийнятність та виразність емоцій.

З метою забезпечення емоційного аспекту в освітньому процесі в Новій українській школі важливо враховувати індивідуальний рівень розвитку емоційної сфери кожної дитини. Недостатнє урахування аспектів емоційної грамотності може призвести до небажаних наслідків, таких як значне збільшення міжособистісних конфліктів, випадків агресії, жорстокості та насильства (Новікова, Валькова, 2021). Дослідниця І. Якимова (2019) підкреслює, що низький рівень соціально-емоційного розвитку може негативно вплинути на академічну успішність, призводити до фізичної агресії, психічних проблем та виявлення антисоціальної поведінки.

Процес становлення та розвитку особистості у молодшому шкільному віці включає три послідовні етапи. Перший із них – це адаптація, яка передбачає адаптування до нових соціальних умов. Другий етап – індивідуалізація, в якому відбувається розкриття власних індивідуальних можливостей та особливостей. І, нарешті, третій етап – інтеграція, де дитина включається до групи своїх ровесників. Вивчаючи рівень соціального розвитку учнів, В. Сергієнко (2018) зазначає, що школярі, які регулярно займаються в спортивних секціях, демонструють вищий рівень психічного розвитку, сформовану мотивацію та морально-етичну орієнтацію, а також виявляють легкість у спілкуванні з однолітками порівняно з учнями, які обмежуються

фізичною культурою лише на шкільних уроках або самостійними фізичними вправами поза ними.

Таким чином, період молодшого шкільного віку характеризується розвитком емоційного та соціального інтелекту. Протягом цього етапу діти стають більш емоційно чутливими до навколишнього світу, одночасно активно розвиваючи свої інтелектуальні здібності. Вони навчаються ідентифікувати, контролювати та рефлексувати свої емоційні стани та дії, проявляють співчуття та вміють використовувати емоційну інформацію для успішного спілкування з іншими і вибору стратегій досягнення своїх цілей. В цей період діти активно розвивають здатність розуміти психологічний світ інших осіб, їх складні внутрішні стани, такі як думки, переконання, уявлення та знання, що дозволяє їм аналізувати поведінку інших осіб на більш глибокому рівні. Розуміння емоційних станів стає важливим інструментом для розвитку більш складних когнітивних навичок. Поступово дитяча ігрова діяльність відступає на другий план перед навчанням, і діти усвідомлюють свою нову соціальну роль у суспільстві. Це впливає на їхню самооцінку і взаємини з родиною та однолітками. Тому молодший шкільний вік вважається найбільш сприятливим для соціально-емоційного розвитку.

Соціально-емоційні навички стають однією з важливих компетенцій 21 століття, які сприяють підвищенню продуктивності та досягнень людини в складному та багатоплановому світі. Ці навички включають у себе посилення певних типів поведінки та психологічних установок, які роблять їх спроможними реагувати ефективно на особисті та соціальні виклики, включаючи контроль над емоціями, успішне спілкування з оточуючими та встановлення та досягнення своїх цілей (Jones, Greenberg, Crowley, 2015). Висновки зарубіжних вчених (Moroni, Nicoletti, & Tominey, 2019) підкреслюють, що розвиток соціально-емоційних навичок у дитинстві має надзвичайно позитивний вплив на соціальну адаптацію та фізичне та психічне здоров'я людини у подальшому житті.

Програма Соціально-емоційного та етичного навчання (CEEH, Learning Social Emotional and Ethical (SEE) Learning) є засобом розвитку «м'яких навичок» або «soft skills» (Елькін, Масалітіна, Фюрст, 2019). Такі навички включають у себе вміння ефективно спілкуватися, відчувати співпереживання як до себе, так і до інших, контролювати власні емоції, співпрацювати в команді, виявляти креативність та критичне мислення, а також демонструвати лідерські якості та

розуміння інших аспектів цього навчання. Ця програма сприяє формуванню у учнів свідомості, співпереживання та активної участі. На практиці, це означає набір вправ, які можна включати в уроки або проводити як окремі сесії навчання. Ця програма базується на ідеях соціально-емоційного навчання, розроблених американським психологом і науковим журналістом Деніелем Гоулманом. Програма була розроблена протягом двадцяти років і впроваджена в широкому масштабі у 500 навчальних закладах. Важливо відзначити, що ця програма адаптована до різних культурних і релігійних контекстів, і діти з різних релігійних віросповідань, включаючи мусульман, буддистів та атеїстів, навчалися за цією програмою.

В 2019 році Міністерство освіти і науки України, на основі наказу №1431 від 18 листопада, схвалило програму та матеріали для 26 шкіл, які взяли участь у пілотному проєкті із впровадження системи соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН) в школах. Ця програма спрямована не лише на розвиток м'яких навичок, але також на перетворення шкільної атмосфери та ставлення учнів до вчителів, навчання, один до одного та до самих себе. Програма СЕЕН рекомендує створити в кожному класі куток «умиротворення». Це місце, куди учні можуть звернутися, якщо вони сумують або потребують самотності. У цьому кутку можна відображати їх творчі роботи, такі як графіки та малюнки, а також виставляти плакати та інші матеріали з СЕЕН. Практики СЕЕН доступні на офіційних веб-сторінках громадської організації «ЕдКемп Україна» (URL: <https://www.edcamp.ua>), яка є ініціатором впровадження програми в Україні.

Сьогодні соціально-емоційне навчання вважається шляхом до більш цілісного розуміння освіти, в якому інтегровані когнітивні та емоційні процеси. Таким чином, його все більше визнають та інтегрують у навчальні середовища по всьому світу (Schonert-Reichl, 2019). Щоб вийти за межі простого впровадження програм соціально-емоційного навчання, рекомендується сприяти інтеграції соціально-емоційної компетентності в кожен предмет і в повсякденне шкільне життя (Jones & Bouffard, 2012). Подібні підходи в освіті сприяють розвитку учнів, допомагаючи їм зрозуміти і керувати своїми емоціями, а також сприяють покращенню якості навчання і розвитку їхніх соціальних навичок.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Соціально-емоційний розвиток визнається одним з важливих

чинників для повноцінного росту дитини, її адаптації до соціуму, збереження психічного здоров'я та підготовки до подальшої освіти. Розвиток соціально-емоційних навичок учнів початкової школи передбачає формування поведінки та установок, які сприяють ефективній орієнтації людей в особистих та соціальних ситуаціях. Для створення та розвитку цих навичок необхідно впроваджувати спеціальні освітні програми, методики та техніки в навчальний процес, активно впроваджувати освітні ініціативи серед батьків, а також створювати безпечне навчальне середовище.

Процес формування та розвитку соціально-емоційних навичок молодших школярів є системним процесом, що вимагає перегляду фахової підготовки вчителів, удосконалення навчальних програм та методів навчання, а також залучення батьків до активної участі у формуванні цих навичок. Дослідження в цьому напрямку може виявити нові можливості для поліпшення соціально-емоційного розвитку учнів та підвищення їхнього психічного благополуччя. Серед подальших напрямів наукових досліджень можна визначити аналіз взаємозв'язку між СЕЕН і розвитком емоційної та соціальної сфери учнів початкової школи, а також вивчення шляхів підготовки майбутніх педагогів до успішного впровадження програми СЕЕН в освітніх закладах.

ЛІТЕРАТУРА

- Cohen, J. (2006). *Emotional, Ethical, and Academic Education: Creating a Climate for Learning, Participation in Democracy, and Well-Being*. Harvard Educational Review, 76, 201–237.
- Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S., Poppe, J. (2005). *Helping young children succeed: Strategies to promote early childhood social and emotional development. (Research and Policy Report)*. Washington, DC: National Conference of State Legislatures. 1-19.
- Elkin, O., Masalitina, O., Furst, Ja. (2019). *Vybrani materialy mizhnarodnoi prohramy z formuvannia miakykh navychok SEE-navchannia [Selected materials of the international program for the formation of soft skills of SEE-learning]*. Kharkiv, Ukraine: Dim reklamy. [in Ukrianian].
- Grund Julius, Holst Jorrit. (2023). Emotional competence: The missing piece in school curricula? A systematic analysis in the German education system. *International Journal of Educational Research Open*. V.4 <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2023.100238>
- Hemmeter, M. L., & Conroy, M. A. (2018). Advancement of evidence-based programs for young children with social and emotional learning difficulties. *School Mental Health, 10(3)*, 199–201. <https://doi.org/10.1007/s12310-018-9275-2>
- Jones, S.M., Bouffard, S.M. (2012). Social and emotional learning in schools: From programs to strategies. *Social Policy Report, 26 (4)*, 1-33.

- Jones, D., Greenberg, M., & Crowley, M. (2015). Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship between Kindergarten Social Competence and Future Wellness. *American Journal of Public Health, 105*, 2283–2290.
- Moroni, G., Nicoletti, C., & Tominey, E. (2019). *Child socio-emotional skills: The role of parental inputs*. Institute of Labor Economics (IZA)
- Pastorelli, C.; Lansford, J.E.; Kanacri, B.P.L.; Malone, P.S.; Di Giunta, L.; Vacchini, D.; Bombi, A.S.; Zelli, A.; Miranda, M.C.; Bornstein, M.H.; et al. (2016). Positive parenting and children's prosocial behavior in eight countries. *J. Child Psychol. Psychiatry, 57*, 824–834.
- Schonert-Reichl, K. A. (2019). Advancements in the landscape of social and emotional learning and emerging topics on the horizon. *Educational Psychologist, 54*(3), 222-232. <https://doi.org/10.1080/00461520.2019.1633925>
- Концепція «Нова українська школа». МОН України.(2016, 17 серпня). Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (*The concept of "New Ukrainian School". Ministry of Education and Science of Ukraine. (2016, August 17). Taken from https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20srednya/nova-ukrainska-shkola-Compressed.pdf*)
- Новікова, О., Валькова, Г. (2021). Формування емоційного та соціального інтелекту в здобувачів освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: Педагогічні науки*, 1, 98–105 (Novikova, O., Valkova, G. (2021). Formation of emotional and social intelligence in education applicants. *Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after Alexander Dovzhenko: Pedagogical Science, 1*, 98–105.).
- Офіційний веб-сайт «EdCamp Ukraine». [Веб-сайт]. URL: <https://www.edcamp.ua>. (Edcamp Ukraine's official website. [Website]. URL: <https://www.edCamp.ua>.)
- Павелків, Р. В. (2011). *Вікова психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл.* Київ, Україна: Кондор (Pavelkov, R. V. (2011). *Age psychology: a textbook for students*. Higher. Educ. Lay. Kyiv, Ukraine: Condor.).
- Ракітянська, Л. М., & Пономаренко, Т. В. (2021). Досвід зарубіжної освітньої практики з формування soft skills особистості. У *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації* (с. 349-353). Мелітополь: ТДАТУ (Rakityanskaya, L. M., & Ponomarenko, T. V. (2021). *Experience of foreign educational practice in the formation of Soft skills personality. In the development of modern science and education: realities, quality problems, innovation* (pp. 349-353). Melitopol: Tatd.).
- Реқун, Г. П., Свіденська, М. С. (2019). Механізм управління формуванням соціально-емоційних компетенцій у навчальних закладах. *Соціальна економіка, 56*, 207–215 (Recun, G. P., Svidenskaya, M. S. (2019). The mechanism of management of formation of social and emotional competences in educational institutions. *Social Economy, 56*, 207–215).
- Реқун, Г. П. (2018). *Механізм управління формуванням соціально-емоційних компетенцій у навчальних закладах*, 207-215 (Recun, G. P. (2018). *The*

mechanism of management of formation of social and emotional competencies in educational institutions, 207-215.

- Савчин, М. В. (2011). *Вікова психологія*. Київ, Україна: Академвидав (Savchin, M. V. (2011). *Age psychology*. Kyiv, Ukraine: Academic.
- Sergienko, V. P. (2018). *Features of social development of young children with different levels of motor activity*. Taken from <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/21558>).
- Сергієнко, В. П. (2018). *Особливості соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку з різним рівнем рухової активності*. Взято з <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/21558> (Sergienko, V. P. (2018). *Features of social development of young children with different levels of motor activity*. Taken from <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/21558>).
- Сухопара, І. Г. (2019). Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті нової української школи. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2, 296-301 (Sukopara, I. G. (2019). Factors for the development of emotional intelligence of younger students in the context of the New Ukrainian School. *Scientific Bulletin of the Nikolaev National University named after VO Sukhomlinsky. Pedagogical Sciences*, 2, 296-301.).
- Якименко, С. І. (2008). Особливості формування світогляду дитини старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 1 (49), 177–180 (Yakimenko, S. I. (2008). Features of formation of the outlook of the child of preschool and primary school age. *Collection of scientific works "Pedagogical Sciences"*, 1 (49), 177-180.).
- Якімова, І. О. (2019). Особливості соціально-психологічної адаптації обдарованих першокласників в умовах Нової української школи. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2, 57-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2019_2_10 (Yakimova, I. O. (2019). Features of social and psychological adaptation of gifted first-graders in the conditions of the new Ukrainian school. *Education and development of gifted personality*, 2, 57-63. URL: http://nbuv.gov.ua/en/otros_2019_2_10).

SUMMARY

Moroz Ievhen. The essence and components of social-emotional skills of younger students.

This article provides an overview of the peculiarities of social and emotional development of elementary school students and reveals the essence of the concept of "social and emotional skills of younger students". It is highlighted that socio-emotional development is one of the key factors for the full growth of the child, its adaptation to the social environment, preservation of mental health and preparation for further learning. The development of social and emotional skills in elementary school students involves the formation of skills such as emotions control, effective communication with others and setting goals. The author of the article emphasizes the importance of introducing programs of social-emotional and ethical training in educational institutions as an effective method of development of social and emotional skills of elementary school students. This approach helps to improve their psychosocial

adaptation and promotes mental health, preparation for further learning and interaction with society.

Key words: *social and emotional development of elementary school students; social and emotional skills of elementary school students; program of social-emotional and ethical training; The concept of the New Ukrainian School; emotional intelligence; Ability to manage emotions constructively.*

УДК 373.3.016:811.111'233]:004.031.42:37.018.43

Анна Пипа

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

ORCID ID 0009-0009-8867-8652

DOI 10.24139/2312-5993/2023.07/054-073

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ІНСТРУМЕНТИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються методичні особливості інтерактивного навчання англomовного діалогічного мовлення, що передбачають активну участь учнів у взаємодії та комунікації з вчителем та один з одним. Описані методичні підходи та стратегії, які можуть бути застосовані під час інтерактивного навчання англійської мови учнями молодшої школи. Особлива увага приділяється використанню елементів дистанційної освіти під час навчання інтерактивного англomовного діалогічного мовлення. Проведений аналіз онлайн-ресурсів, інструментів та платформ, які можуть бути використані для підтримки інтерактивного навчання та стимулювання комунікативної взаємодії між учнями та вчителем. Додатково описані труднощі, з якими можуть зіткнутися вчителі та учні під час впровадження інтерактивного навчання діалогічного мовлення з використанням дистанційних засобів. Надані рекомендації та стратегії для подолання цих труднощів, таких як організація ефективного спілкування, стимулювання активної залученості молодших школярів та забезпечення мотивації до навчання.

Ключові слова: *інтерактивне навчання, діалогічне мовлення, дистанційна освіта, початкова школа, ефективність навчання.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується глибокими соціально-економічними змінами, які вимагають від людини не лише володіння знаннями та вміннями, а й розвитку особистісних якостей. У зв'язку з цим перед освітою постає нове завдання: школа має зосередитись на створенні найкращих умов для розвитку кожної дитини, спрямовуватися не на заучування, а на здатності самостійно розуміти навколишню дійсність. Це передбачає переналаштування процесу навчання, кінцевою метою